

Др Ненад Новаковић¹
 Високошколска установа ВЛС-Бања Лука
 Менаџмент у култури

ЖЕНСКИ ЛИКОВИ КОЧИЋЕВОГ СТВАРАЛАШТВА

САЖЕТАК: Обимом невелико Кочићево стваралштво обиљежило је крај српског реализма и наговјестило модерну у којој је стварао. Бечки студент и манастирски ђак, бунтовник и политичар, у свом стваралаштву иако невољно и у натрухама дао је неколико незаобилазних патријархалних женских ликова сеоске средине са почетка двадесетог вијека. Мргуда, Туба, Вида Ђурђија..., па и најзначајнији Кочићев женски лик и уопште појам о коме сања СЛОБОДА, разњежују крутог крајишника и дају причању и лирици другачију ноту поетског стварања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: жени свога завичаја, Мргуда, Туба, Ђурђија, сељачким мукама, патријархална заљубљена дјевојка, бунтовница слатке крви, женска неспутана сирова жудња, недостижна слобода, нескривени женски нагони

У приказима својих земљака захватио је Кочић лични живот појединаца и често пјесничким ријечима давао више него болне исповијести о неким животима, судбинским догађајима и збивањима како у простору тако и у души јунака. Евидентна је и лако уочљива разлика у третирању и изградњи женских у односу на мушке ликове. Иако образован и то у Бечу, Кочић никако није успио да се ослободи патријархалног и да жени свога завичаја да слободу да сама размишља и одлучује о својој судбини. У стваралаштву Кочића нема много женских ликова и они би се могли сврстати у *удате и зреле жене*, према којима је средина мање повјерљива и оне су носиоци очувања старих обичаја и вјеровања, и *дјевојке које тек стасавају за живот*, које су исконско оправдање природне љепоте, плодносног и физичког здравља, украшене и дотјеране кроз народне дјевојачке ношње, миришљаве и пожељне, али се као такве не нуде бестидно, напротив, као и *оне које се баве магијом, враџбинама, саливањем траве, бацањем урока и уопште вјеровањем у обреде и њихова значења*.

„Туба, Мргуда и Марушка су трагичне јунакиње Змијања. Све три страдају због злог удеса и коби. Њихова пропаст је неумитна, јер су оличење женског тјелесног. Оне су и доказ снаге љубави која Кочићеве јунакиње баца у душевну мећаву сличну оној из приповијетке „Кроз мећаву”², наглашава Славица Васиљевић-Илић, пишући о народним обичајима и вјеровањима о женама у прози Кочића.

¹ blc@teol.net

² Славица Васиљевић-Илић, „Народни обичаји и вјеровања о женама у прози Петра Кочића”, „ПЕТАР КОЧИЋ ДАНАС”, зборник радова, Академија наука и умјетности Републике Српске, књига XV, Бања Лука 2009. год. стр. 303.

У приповиједи „Мргуда” писац је изнио историју једне сељачке, искрене, неискварене, просте и безрезервне љубави, створивши претходно ријетко успјеле портрете сеоске дјевојке, која је сва у процвату, буја и расте у врелој, жестокој, младалачкој сељачкој крви горштачког сензуалитета. Кочић је овако гледа и дочарава: „Лице смеђе, окошто, а остала снага саливена, једра, пуна као у надојена јањета. Крупне, дубоке, црне очи увијек су јој нешто влажне, а нос прав, меснат, с округлим ноздрвама, мало више завинут. Усне набубриле и увијек црвене. Само, кад се ражљути, задршћу и поблиједе. Осим свега тога Мргуда је, што се у народу каже, слатке крви – слатке, преслатке!”³

И сам приповједач каже да је покушао овом приповијетком да сељачкој љубави да „што је могуће непосреднији израз и што љепши, углађенији облик”. Необична, скривена, јака и струјна љубав започиње, симболично, са миришљавим и зеленим прољећем, када се све буди и рађа, а завршава се трагично у смирај године, када се све спрема на починак, у јесен, Мргудиним самоубиством, вјешањем. Читаво село је било заинтересовано за њену судбину, копилуша од неваљале мајке, ваљда је била на тако нешто и осуђена, ако пак није хтјела да пође мајчиним стопама, а она то није могла, јер она је себе дала Мики, који у зло вријеме, и још горе мјесто, оде у солдацију. Она је само њега имала, а да ли и њега? Она је сама, а човјеку је најтеже када осјети да је стварно сам и ником потребан на овом свијету: „Сав свијет скочио на ме, па и ти. Зар ти није, болан, жао?”⁴ Мргуду је „крв занијела” и она је по мишљењу Чочорике своје гријехе „окајала”.

„Мргуда” је преведена на немачки и изаћи ће, како ми Г. преводилац каже, у књиж. листу *Die Zeit*. Да ли ће се поштованим Швабама допасти ”бестијално изражавање љубави”, како је у ”Мргуди” оцртано, видјећемо. Напомињем само, да сам ја покушао у ”Мргуди” изнијети праву сељачку љубав. По мом скромном схватању, љубав је у причама наших сељачких приповедача *durch und durch falsch*! Ја сам покушао да јој дам што је могуће непосреднији израз и облик. Да ли сам бар у неколико успио, на Вама је, господине, да кажете, а не на којекаквим ђумругијама, па макар им била заштитница Света Параскева или Чајничка Богомати!, пише Кочић Ј. Скерлићу поводом напада неких критичара са њемачког говорног подручја на његову „Мргуду” и додаје: „Цијела оцјена врло је језуитски написана. Тако се бар мени чини. Нарочито, што се тиче „Мргуде”. Ја сам „Мргуду” био послао уредништву „Кола”. Оно ми је одбило, без икакве мотивације. Онда сам ја написао ово уредништву: „Мргуда” је здрава пла-

³ Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА, I-IV, ”Бесједа” - ”Ars libri”, Бања Лука - Београд, 2002. год. књига I, стр. 164-165.

⁴ Ibid. str. 166

нинска цура, то мора свако признати, ко поштено мисли, а да је „Мргуда” – *hoffdhig*, то не могу рећи”. За то се ђумрукција баш на „Мргуду” највише окомио свом својом критичарском несавјесношћу и „спремом”,⁵ јадикuje приповједач неспорном књижевном ауторитету Скерлићу и тражи да га разумије и схвати, да заштити његово дјело и Мргуду од објесних и неразумних критичара.

Писац је емотивно боловао све, не тако ријетке нападе на своје књижевно стваралаштво. Неки критичари се нису уопште трудили или нису разумјели Кочићеву поетику и поруку, нису успјели да језички растумаче на „своје разумљиве језике” Кочићеву поруку, дијалог, психологију, радњу, сукобе, стрепње, љубави... Утјеху и разумијевање је писац налазио у гласилима и појединцима, прије свега у Србији. И ово заборављено и загубљено писмо неспорном ауторитету Јовану Скерлићу на најбољи начин говори какав је став он имао према Скерлићу и своје дјелу. Кочић је био свјестан вриједности свог писања, али се одмах приклонио крилу књижевне критике коју је родоначелио Скерлић.

Кочићева дијалектика, како написа Чубриловић, „избија на језик”, а код Мргуде очајно је набубрила од утицаја краја, средине и она, „зрела цура”, не може од стида и скрупула да спутава срце, стојећи у вајату, послушкујући како „ноћ бије њено право на живот”, ишчекујући да ли ће се врата вајата одшкринути. Она пуца између стварног и жељеног, између традиције и оног што осјећа да је њено, између онога што други мисле да је њој најбоље и ње која зна шта јој срце хоће. Њен живот постаје у патријархалној средини и интерес те средине, предмет оговарања и прича, предмет надметања и трговине нагађања и жеља, љубоморе и чежње. Мргуда је свјесна своје вреле планинске крви, осјећа страсти које надолазе, али се боји и судбине, да не буде као мајка која је њу родила као копице. Све то јасно код нашег приповједача наговјештава подсвјесно на трагичан крај. Љубавни па чак и еротски призори стављају писца у позицију непосредног учесника који не стиже да се постави „са оне стране приче”. Кочић Мргудино прање рубина коментарише као острашћени спортски коментатор без имало устегања, стида и патријархалних надзора: „Погледајте је како је кршна и наочита!”

Лука Кеџман поставља питања: „Зашто се Мргуда обесила, када је била свесна мишљења средине о себи и сазнања да то мишљење ничим неће моћи да промени. Копиле је родило копице. Зар није могло и ово новорођено да живи као што је и она живела? Кочићев одговор је: не. Тада не би било драме, античког краја, у којем хор, у Мргудином случају народ, изражава мишљење средине из које је ова

---

⁵ Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА, 2002. год. књига III, стр. 285-286.

јединка искочила”⁶ Кочић се у овој приповиједи приклонио пуку, остао је на страни патријархалне већине, иако Кеџман нуди и другачији излаз: да и када копице роди копице и оно има право на живот. Наш приповједач је одлучио да драма буде драма до краја, али по укусу свог народа који је најбоље познавао, без и могућности на алтернативу и другачији крај.

Иво Андрић наглашава да су у „Туби” „садржани главни елементи већине доцнијих приповедака. Већ на другој страници те приповетке говор је о сељачким мукама, па о крајишкој буни, о Давиду Штрпцу и његовом јазавцу; помињу се десетина и трећина, чак се исмева и службени језик. Укратко, пун регистар и сав инвентар целог будућег књижевног дела”⁷

Искрена планинска непатворена љубав рађа се између Тубе и Благоја, а она је осликана кроз само два њихова сусрета, први на бунару, а други испред воденице пред Благојев одлазак у војску, у неизвијесност, и тада је дјевојачко срце сузом проговорило. Патријархална заљубљена дјевојка и тада зариди сав свој бол пјесмом „Ој, јабуко, моја зеленико”. Колико је само Кочић у овом народном стиху понудио симбола, бола, страхова, патње, љубави. Даривање јабуке је знак, симбол, вјеровање, гаранција вјерне љубави и међусобне оданости. Туба тако постаје метафора женског лика осуђеног на чекање, патње, искушавања искрене љубави и страдања горштака, људи који знају шта је дата ријеч и поштовање љубави. Горан Максимовић пак запажа да ријечи нарицања за погинулим драгим у солдатесци, „израстају у горку Кочићеву критику аустријске управе у Босни”⁸. Ни једну прилику из живота, а многе су му се нудиле, аутор није пропуштао да се на сваки начин обрачуна са окупатором и да му пошаље јасну поруку и поругу народа коме припада. Био је гласноговорник, гласнописарник и гласнописац свог потлаченог народа који је своје ране стоички издао и није се предавао.

По трагичности потресно је слична и судбина дјевојке Марушке у приповиједи „Кроз маглу”⁹, која избежумљена од бола, због просидбе за „ну сакату кљусину, за ‘ног мрциног, крепалог Обрада’, тоне у све дубљу маглу, бјежећи од недрагог за кога су је укастили удати.

⁶ Лука Кеџман, ДРАМСКО ОБЛИКОВАЊЕ У ПРИПОВЕТКАМА ПЕТРА КОЧИЋА, Академија умјетности, Бања Лука 2005. год. стр. 83-84.

⁷ Иво Андрић, „Земља, људи и језик код Петра Кочића”, УМЈЕТНИК И ЊЕГОВО ДЕЛО, *Сабрана дела Иве Андрића*, књ. 13, Београд 1977. год. стр. 173-174.

⁸ Горан Максимовић, „СВИЈЕТ И ПРИЧА ПЕТРА КОЧИЋА”, (монографија) „Бесједа”, „Ars libri”, Бања Лука-Београд, Бања Лука 2005. год. стр. 5

⁹ Своју прву ”пјесму у прози” Кочић је објавио у *Српском књижевном гласнику*, III/1903. књ. VIII, бр. 3, с посветом Павлу Лагарићу. Следеће године ”Јелике и оморике” нашле су своје мјесто и у другој Кочићевој књизи (”С планине и испод планине”, Загреб 1904).

„Густа магла која се у праменовима вија по планинским масивима Змијања, у складу је са тада актуелном Фројдовом теоријом психоанализе, симболише најдубље тајне човјековог бића и саме његове подсвијести. Средишњи лирско-медитативни мотив утемељен је на неоромантичарском заплету о трагичној љубави дјевојке Марушке, коју лирски наратор проналази у планини, изгубљену у наносима дубоке магле и готово сумануту због љубавног бола што су покушали да је удају за недрагог. Несрећна дјевојка је побјегла од куће непосредно прије вјенчања, а умјесто класичне приповједне ретроспекције, Кочић њену судбину расвјетљава кроз дијалошке реплике непознатих мјештана, који су се оглашавали у магли, а потом и кроз разговор са самом Марушком и, што је драгоцјеније, кроз њене интроспекције о несуђеном браку са вољеним младићем Лаком, који је с јесени био позван у војску, прожете снажним еротским доживљајима и сликама неостварене породичне среће. Несрећна Марушка улазећи у маглу срља у незнађе, али јој та иста магла помаже да се сакрије од зла свијета. Управо зато што јој магла пружа макар и привидну сигурност и заштиту, Марушка у магли безазлено и слободно пјева све до тренутка, када је вјетар распрши у бројне праменове”¹⁰, закључује професор Максимовић пишући о лирско-медитативној прози Кочића.

У лирској прози „Кроз свјетлост”¹¹ Кочић гради лик Виде, умногоме другачији од осталих пишчевих женских ликова. Измјешта је приповједач, по први и једини пут у хан, из природне средине, из села, завичаја и поставља нову раван – жена са Змијања ван свог свијета, укалупљеног карактера и очекиваних скрушености и стидљивости.

„Наједном диже главу увис као змија, склопи чврсто мало отворене очи, раскрили руке, па као да нешто тражи да грли и љуби. Под грлом јој пуче пуче, и обле се, бијеле груди указаше. Држи раширене руке, дрхће и отегнуто, испрекидано, страсно мрмља: ”А-а-а!” У том буновном, несвјесном мрмљању цело јој се лице оштро затегну и као да се претвори у саму, необуздану, пламену страст. Њега обузе силна жалост што се она тако пати, нешто га снажно привуче њој, и вреле, пожудне усне грчевито се спојише!... Дуго га је, дуго, у заносном бунилу љубила, грлила, гризла, док се онесвијешћена, изнемогла, блиједа, не завали на кревет, па заплака.”¹²

Вида представља отјелотворену женску неспутану сирову жудњу без икаквих моралних запрека и ту се сада помало провлачи

¹⁰ Горан Максимовић, „СВИЈЕТ И ПРИЧА ПЕТРА КОЧИЋА”, (монографија) „Бесједа”, „Ars libri”, Бања Лука-Београд, Бања Лука 2005. год. стр. 22-23.

¹¹ Објављено у часопису, у *Српском књижевном гласнику*, III/1903. књ. X, бр. 6, што недвосмислено упућује на то да је све те ствари Кочић истовремено писао и чак, вјероватно, истовремено Ј. Скерлићу, уреднику *Гласника*, послао.

¹² Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА, књига II, стр. 44.

онај трачак утицаја „бијелог свијета на писца”. Кочић свјесно ставља у контраст са европским схватањима морала и понашања жене са оним што жена значи и јесте у патријархалној заједници забачених села Змијања. Овдје се јасно нагомилава еротска енергија па се смјењују јасне импресионистичке слике са поетским изражајним средствима, које тако стопљене дају пуноћу поетског израза који никога не оставља равнодушним. Нажалост, Кочић овај лик није до краја развијао, већ је Виду ставио у функцију и службу главног јунака и њена тјелесност и покуда су само објект надлазеће прољећне страсти која се с природом буди.

Анђа, Тубина мајка је оличење патријархалне мајке која стрепи и грозничаво страхује за судбину своје једине кћери. Иако је ово ријетки, или конкретно једини Кочићев женски старији лик који је и поред салијевања страве, као непопуларног обреда, због забринутости за кћер, приповједач је не представља у негативном контексту. Писац свјесно, није до краја одгонетнуо, описао, поступак и процес салијевања страве, да би Тубу прошла бољка. Ако склопимо мозаик од свих Кочићевих женских ликова, добија се јасна слика патријархалне средине и са те тзв. женске стране која је била занемаривана у стварном животу и књижевности, а нарочито у сеоској патријархалној, запустеној и необразованој средини тадашње Босне и Херцеговине.

Појављује се и лик мајке Мргуде која је представљена као бунтовница и слатке крви која не преза од шкртих норми патријархалне средине, већ као стасита и враголаста жена тражи себи одушка. Кћерка Мргуда је са те стране на мајку. Мајка чини незамисливи „гријех” јер нема поштовања према мужу, избива предуго ван куће, на језику је ненадговорена и нема скрупула према нормама средине, већ се понаша према својим унутрашњим нескривеним женским нагонима и властитим потребама. Могли би рећи да је она као лик само да би се подупрло и донекле оправдало понашање Мргуде и да би се њени гријеси, ако их има, распоредили и на мајку, од које је могла то да види и научи.

Лик провадице Анђе или како јој је село дало надимак, Летикујом на најбољи начин другим именом осликава карактер, значај, утицај овог лика у средини гдје је ситуиран. Проводацка за јесењих дана берићетне године, када свега има у изобиљу, обилази домове младе и младожење и уговара женидбу и удају. И није то лак нити пријатан нити, како село мисли, поштен посао. Трчи се од дома младожење до куће младе и уговара се, за провадицу посао-свадба. Сам надимак Летикуја јасни говори да та особа мора да трчака и лаје, помало лаже и хвали и једну и другу страну. И није то никако лако нити увијек успјешно. Тек када се свадба заврши и почне живот, увиди се колико је провадица „лајала у празно”, одакле више нема повратка назад, нарочито за жену.

У приповиједи „Ђурини записи”¹³ профилисан је лик Ђурђије, жене неодређених година, удовице која зна бацање урока и чини и са овим ликом писац је освјежио и сачувао обичај спремања, али и скидања чини и прављење уобичајених и неопходних записа. Овдје морамо запазити један моменат, а то је, да је ова вјешта удовица и писмена, прави записе, мада је то искључиво била привилегија само мушкараца тога времена и краја.

„- Ако ’ош ти мене питати, господине - претрже ме Ђуро - на моју душу, Ђурђија није по том ни рђава. Свијет говори: Ђурђија је вака, Ђурђија је нака, Ђурђија јаше на вратилу, Ђурђија одузима марви млијеко, Ђурђија баца омразу измеђ чојека и жене; у Ђурђије су ваке, у Ђурђије су наке очи... Ама, ко ће свијету угодити! Свијет је, ко свијет... Пријестолник је пријестолник, па му свијет нађе ману... На моју и вјеру и душу, Ђурђија је жена једна по једна! Кад сам јој гођ дошо кући - туј ти је нама’ кава, па ракија, па цицвара, па кајгана на маслу, па колацићи, па... сто некије маслајета! Кажем ти, дочека ме боље - боже ме не покарај - него владику! Очију ми, јест!”¹⁴

На овакав начин простодушна људина Ђуро мијења своје расположење према Ђурђији од оног најнегативнијег до пристанка да је жени. Од проклињања и мржње уз ракију и „рожданик” уз добар „маркетинг”, успјешно провадацисање и добру вољу Ђуро се и ожени, али и Ђурђија попусти.

И не случајно, јер је Кочић имао слободног избора код давања имена својим немногбројним јунакињама, али је и супруга Мрачајског проте такође са именом Ђурђија. Не случајно Ђурђија. То није само име то је и симболика и Кочић одређеном типу женских ликова даје универзално име Ђурђија, које симболично, али и са звучним изговором значи карактер, брачно стање, посао, статус у заједници, однос села према тој особи,... и на крају пишчев став према ликовима.

У симболичкој порози „У магли”¹⁵ Кочић гради лик Циганке који је опет битно различит од других женских ликова које је градио

¹³ Приповијетка је у својој првој објављеној верзији, у Босанској вили, XVI/1901, бр. 4 и 5, имала подужи уводни дио који је Кочић, уносећи приповијетку у своју прву збирку „С планине и испод планине” (1902), изоставио. У Сабраним дјелим ПК из 2002. год. овај увод је „враћен” у приповијетку и назначен. По тим враћањима изворном Кочићевом тексту су, поред осталог, значајна ова Сабрана дјела из 2002. год. Уз „Тубу”, објављену исте године у Новој искри, ово је прва Кочићева објављена приповијетка.

¹⁴ Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА, књига I, стр. 92. („Ђурини записи”)

¹⁵ Симболистичка лирска проза Кочићева објављена је у првом годишту београдске *Политик*, I/1904, бр. 259, а затим ушла и у III књигу Кочићеву „С планине и испод планине” (Београд, 1905). У листу је имала карактеристичан мото на њемачком језику:

аутор. Писац у машти тражи свој лик жене опредмећене у обличју и карактеру Циганке. Необично, али успјешно изведена ова симболичко-лирска проза Кочића у првом издању штампана у „Политици” 1904. год. има необичан епитаф, као мото написан на њемачком језику у 6 стихова. Превод овог епитафа на српски језик има 4 стиха и гласи:

„Волим облаке,
волим ноћ,
јер као облаци могу плакати
и као ноћ је мој свијет”¹⁶

Овај епитаф као мото и описи амбијента и начина на који се писцу у машти јавља неуобичајени лик Циганке показују јачину симболике и поетског израза приповједача који саживљава са судбином несрећног чељадета.

„И у те доцне, јесенске дане, кад отпочну пљуштати бескрајне кише, јави ми се пред очима Циганка, моја биједна и јадна Циганка! Свело, уплакано лице и крупне, црне очи, пуне јада и чемера, за-свијетле необичним сјајем кроз влажну, јесенску сумаглицу. Мене обузме и запљусне опојним мирисом оно прво свјеже и слатко осјећање живота и уживања, и сузе, саме од себе, потајно избијају на очи. Жалосна и изнемогла моја Циганка све ближе и ближе примиче се мени, и ја слушам јаук и лелек њезин који претрзавају очајни узвици клетве и заклињања: „Не остављај ме! Не остављај ме, живота ти, јер се ти нећеш никад вратити у отаџбину, којој си све дао а она те је презрела и немилостиво одгурнула! Не остављај ме, поведи ме собом!”¹⁷ Занесено јауче наш писац, овог пута да ли над властитом судбином или над патњом младе Циганке? У овом вапају Циганке, којој је иманентно лутање, она моли да је поведе са собом, писац нуди натуралистично-симболичку слику, која, обogaћена лелеком, даје комплетан аудио-визуелни доживљај ове прозе.

Недосањана слобода

Ако би се хтјели и условно поиграти са највреднијим Кочићевим женским ликом, СЛОБОДОМ, онда можемо запазити са колико се истинске љубави, поштовања и чак, за Кочића неочекиване и нена-

---

Ich liebe die Wolken, ich
libe die Nacht,
Denn Wie die Wolken, kann
ich Weinen
Und Wie die Nacht ist meine
Welt.

¹⁶ Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА, књига II, стр. 45 („У магли”).

¹⁷ Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА, 2002. год. књига II, стр. 46

дане снисходљивости, наш бунтовник односио према овом „женском лику” и како је писао. Да ли треба нагласити да је писац најчешће ријеч, именицу СЛОБОДА писао великим почетним словом. Ми је пишемо цијелу истакнутим великим словима, јер као Кочићеви следбеници и даље чезнемо за оним о чему је Кочић сањао. Иако смо свјесни да то није ни један од поменутих, најчешће стварних личности, ликова из живота смјештених у њихов природни миље, овим само хоћемо да илуструјемо Кочићево и другачије писање бар у женском роду у белетристичком запису „Слободи”¹⁸. Овдје је Кочић другачији, помало не личи на себе, а опет је јасан у вапајима за оним што толико прижељкује и чему без препрека стреми.

„Раздраган и занесен узаврелом и вјечито узбуњеном крвљу, коју ми балкански хајдуци, преци моји, у баштину даше, свјестан о животворном сјају љепоте и пуном обиљу милости и снаге Твоје, ја, мали и ситни, падам на кољена и у заносу дижем молитве Теби, о Безгранична, о Бескрајна и Бесконачна: дођи већ једном и походи земљу моју, јер све је без Тебе ништа, – ништа је с Тобом све! Вијекови би потамњели, народи би подивљали да високо не сија звијезда Твоја,” вапи Кочић за слободом, најузвишенијим женским и уопште ликом својих пјевања и писања. Сања и вапи за недостижном слободом у окупираној земљи гдје је и свака помисао за слободом кажњавана, а залагање за тај узвишени осјећај сматран је највећим гријехом који се не прашта.

Иако је толико пјевао и чезнуо за слободом, наш писац је рођен под Аустро-угарском окупацијом, а умро је у јеку Првог свјетског рата у окупираном Београду. У слободи никада није имао прилику да живи нити да је доживи, а толико је о њој маштао и писао, призивао је и клањао јој се као најузвишенијем створењу коме се стреми као божанству.

ЛИТЕРАТУРА

Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА 1-4, „Бесједа” Бања Лука, „Ars libri” Београд, Бања Лука, 2002. год.

Петар Кочић, САБРАНА ДЈЕЛА, „Свјетлост”, Сарајево и „Просвета” Београд, Сарајево 1967. год.

Бранко Милановић, УВОД У ПОНОВНО ЧИТАЊЕ КОЧИЋЕВИХ ДЈЕЛА, (Петар Кочић: Сабрана дјела, „Глас” - „Свјетлост”, Бања Лука-Сарајево, 1986. год. књ. 1.

Петар Кочић, „ОДАБРАНА ДЕЛА”, „Рад”, Београд, 1980. год.

Вук Филиповић, ПИСЦИ И ВРЕМЕ II, „Јединство”, Приштина, 1982. год.

Велибор Глигорић, „СРПСКИ РЕАЛИСТИ”, „Просвета”, Београд, 1954. год.

Миљко Шиндић, „КЊИЖЕВНА КРАЈИНА”, „Глас”, Бања Лука, 1984. год.

Стојан Ђорђевић, „НАДАХНУЋА И ЗНАЧЕЊА”, „Слово Љубве”, Београд, 1979. год.

---

¹⁸ Пјесму у прози „Слободи” објавио је Кочић у сарајевској *Ошацибини*, 11/1912.

- Димитрије Вученов, "О СРПСКИМ РЕАЛИСТИМА И ЊИХОВИМ ПРЕТХОДНИЦИМА", "Нолит", Београд, 1970. год.
- Петар Кочић, "ЈАЗАВАЦ ПРЕД СУДОМ" (Предговор Иве Андрића), "Просвета", Београд, 1965. год.
- Јован Скрић, "ОДАБРАНИ КРИТИЧКИ СПИСИ", "Ново поколење", Београд, 1950. год. "ЗМИЈАЊЕ", "Земаљски музеј БиХ Сарајево и Музеј Босанске крајине Бања Лука", Бања Лука, 1985. год.
- Милорад Јеврић, ОСНОВИ СРПСКОГ РЕАЛИЗМА, „Бесједа“, „Ars libri“, Бања Лука, Београд, Бања Лука 2005. год.
- Милорад Екмечић, „ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА“, СКЗ, књига VI-1, Београд, 1983. год.
- Бранко Чубриловић, „ПЕТАР КОЧИЋ И ЊЕГОВО ДОБА“, „Типографија“ Бања Лука – Загреб. 1934. год.
- Јован Деретић, „СРПСКИ РОМАН“ 1800-1950, НОЛИТ, Београд, 1981. год.
- Горан Максимовић, „СВИЈЕТ И ПРИЧА ПЕТРА КОЧИЋА“, (монографија) „Бесједа“, Ars libri“, Бања Лука-Београд, Бања Лука 2005. год.
- „ПЕТАР КОЧИЋ ДАНАС“, зборник радова, Академија наука и умјетности Републике Српске, књига XV, Бања Лука 2009. год.
- Иво Андрић, „ЗЕМЉА, ЉУДИ И ЈЕЗИК ПЕТРА КОЧИЋА“, Матица српска-Српска књижевна задруга, Нови Сад-Београд 1961. год.
- Миодраг М.Вулин, „ПЕТАР КОЧИЋ; ЖИВОТ И ДЈЕЛО“(студија), Свјетлост, Сарајево 1990. год.
- Слободан А. Јовановић, „Рјечник књижевних израза“, БИГЗ, Београд 1972. год.
- Јован Деретић, ИСТОРИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ, четврто издање, Просвета, Београд 2004. год.
- Велибор Глигорић, ПЕТАР КОЧИЋ; СРПСКИ РЕАЛИСТИ, Просвета, Београд 1970. год.
- Сергеј Сергејевич Аверинцев, „Поетика рановизантијске књижевности“, СКЗ, Београд, 1982. год.
- Лука Кеџман, ДРАМСКО ОБЛИКОВАЊЕ У ПРИПОВЕТКАМА ПЕТРА КОЧИЋА, Академија умјетности, Бања Лука, 2005. год.
- Светозар Пуцар, ОПЕТ И ПОНОВО О КОЧИЋУ И СА КОЧИЋЕМ, „Нови глас“, Бања Лука, „ЛИО, Горњи Милановац, „Обод“, Цетиње, 1996. год.
- „РАЗВИТАК“, 1. јануар 1910. год., (фототипско издање свих шест бројева), „Бесједа“, НУБ РС, Бања Лука, 2010. год.
- Лука Кеџман, ПЕТАР КОЧИЋ НА СЦЕНИ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, Арт принт, Бања Лука 2009. год.
- Исидора Секулић: Петар Кочић. – Петар Кочић: *Приповетке; Јазавац пред судом*, Београд, Рад, 1997, стр. 251–288, Библиотека *Дом и школа*.
- Добрица Ћосић: Кочић – симбол слободарства (Беседа). – *Српска вила* (Бијељина), април 1997, III, бр. 5, стр. 77–7
- Антоније Исаковић: Крајишка реч у души: слово о Петру Кочићу. – *Политика*, 18. јул 1998, XCV, бр. 30436 (Култура – уметност – наука, XLI, бр. 14), стр. 34.
- Станиша Тутњевић: *Мостарски књижевни круг*, Београд, Институт за књижевност и уметност, 2001(О Кочићу), стр. 145–146, 314...352, *Студије и расправе*. књ. XVI.

Nenad Novakovic

FEMALE CHARACTERS IN THE WORK BY KOČIĆ

Summary

Presenting the life of his countrymen, Kocic portrayed personal life of individuals and often gave, in his poetic words, more than painful confessions about life, critical events and happenings, both in space and in the soul of his heroes. Evident and easily notable is the difference in treatment and development of female characters, compared to the male ones. Although educated in Vienna, Kocic never managed to free himself from the patriarchal point of view and give a woman from his homeland the freedom to think and decide about her faith by herself. There aren't many female characters in Kocic's opus, and they could be categorized in three larger groups – *married and mature women* not very trusted by the locals; they bear and preserve old customs and beliefs, – *young girls just turning into women ready to embrace life*, a primal justification of natural beauty, fruitfulness and physical health, groomed in traditional clothing, scented and desirable, yet they do not offer themselves shamelessly but quite the contrary; and – *those dealing with magic, witchcraft, casting spells and generally believing in rituals and their interpretations*.